

Μπαρμπτερό

Μοριέδ

Η ΚΟΜΥΟΤΗΓΑ
ποδιολοζιλιακου

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΜΗΝΑ ΠΑΤΕΡΑΚΗ-ΓΑΡΕΦΗ

ΜΥΡΙΕΛ ΜΠΑΡΜΠΕΡΥ

*Η κομψότητα
του σκαντζόχοιρου*

μυθιστόρημα

Μετάφραση

ΜΗΝΑ ΠΑΤΕΡΑΚΗ-ΓΑΡΕΦΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 507

Μυριέλ Μπαρμπερύ, *Η κομψότητα του σκαντζόχοιρου*

Τίτλος πρωτοτύπου: *L'élégance du hérisson*

Μετάφραση: Μήνα Πατεράκη-Γαρέφη

Διορθώσεις: Ευαγγελία Δημητριάνακη

Σελιδοποίηση: Σπυριδούλα Βονίτση

Copyright© Editions Gallimard, 2006

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2019

Πρώτη έκδοση στη γαλλική γλώσσα από τις εκδόσεις Gallimard, Παρίσι, Ιούνιος 2006

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις εκδόσεις Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα, 2013

Νέα έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Απρίλιος 2021

ΚΕΤ Γ709 ΚΕΠ 236/21 ISBN 978-960-16-8991-3

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.400.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.45, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στον Στεφάν,
που μαζί του έγραψα αυτό το βιβλίο

Περιεχόμενα

ΜΑΡΞ

(Προοίμιο)

1. Όποιος σπέρνει την επιθυμία	15
2. Τα θαύματα της Τέχνης	18
<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 1</i>	22

ΚΑΜΕΛΙΕΣ

1. Μια αριστοκράτισσα	33
<i>Ημερολόγιο της κίνησης του κόσμου Νο 1</i>	41
2. Περί πολέμων και αποικιών	48
3. Το κανίς ως τοτέμ	53
<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 2</i>	59
4. Αρνούμενη τη μάχη	62
<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 3</i>	66
5. Θλιβερή συνθήκη	69
6. Τρίχινα ράσα	72
7. Στον ομόσπονδο Νότο	77
<i>Ημερολόγιο της κίνησης του κόσμου Νο 2</i>	81
8. Προφήτης των νεωτερικών ελίτ	86

9.	Κόκκινος Οκτώβρης	89
	<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 4</i>	96
10.	Ένας γάτος ονόματι Γκρεβίς	98
	<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 5</i>	102
11.	Η θλίψη των μογγολικών εξεγέρσεων	107
	<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 6</i>	113
12.	Κωμωδία φάντασμα	118
13.	Αιωνιότητα	122
	<i>Ημερολόγιο της κίνησης του κόσμου Νο 3</i>	125
14.	Τότε, λοιπόν, η παλιά Ιαπωνία	128
15.	Το καθήκον των πλουσίων	131
	<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 7</i>	137
16.	Η βαριά μελαγχολία της Κονστιτυσιόν	142
17.	Κώλος πέρδικας	148
18.	Ριαμπίνιν	152
	<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 8</i>	156

ΠΕΡΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

1.	Απειροελάχιστο	165
2.	Σε μια στιγμή θείας φώτισης	169
	<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 9</i>	173
3.	Υπό τον φλοιό	181
4.	Θρυμματισμός και συνέχεια	188
	<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 10</i>	192
5.	Μια ευχάριστη εντύπωση	199
6.	Γουάμπι	203
	<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 11</i>	205

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΑΤΙΚΗ ΒΡΟΧΗ

1. Λαθρόβια	213
2. Το μέγα έργο της εννόησης	216
3. Άχρονο	219
4. Αραχνοειδή	221
5. Φρου φρου και δαντέλες	223
<i>Ημερολόγιο της κίνησης του κόσμου Νο 4</i>	227
6. Ένα φρεσκάρισμα	230
7. Στολισμένη σαν καθωσπρέπει δεσποσύνη	234
<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 12</i>	237
8. Κατά διαβολική σύμπτωση	243
9. Χρυσαφί ματ	245
10. Ποια συνάφεια;	248
11. Μια ύπαρξη χωρίς διάρκεια	251
<i>Ημερολόγιο της κίνησης του κόσμου Νο 5</i>	254
12. Ένα κύμα ελπίδας	262
13. Μικρή ουροδόχος κύστη	265
<i>Ημερολόγιο της κίνησης του κόσμου Νο 6</i>	267
14. Ένα από αυτά τα ρολά τουαλέτας	271
15. Μια πρωτόγονη πολύ καλλιεργημένη	277
16. Και τότε	285
17. Μια καινούρια καρδιά	286
18. Γλυκιά αϋπνία	289
<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 13</i>	290

ΠΑΛΟΜΑ

1. Ακονισμένα	297
2. Αυτό το αόρατο	304
3. Η δίκαιη σταυροφορία	311
<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 14</i>	314
4. Το βασιικό απόφθεγμα	321
5. Αντίποδας	324
6. Χάμπιας πόρκους	328
7. Βαθύ μπλε	333
<i>Ημερολόγιο της κίνησης του κόσμου Νο 7</i>	335
8. Με μικρές μακάριες γουλιές	338
9. Σαναά	343
10. Σκοτεινά σύννεφα	345
11. Η βροχή	350
12. Αδελφές	351
<i>Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 15</i>	358
13. Στις αλέες της κόλασης	361
14. Διάδρομος με αλέες	366
15. Πάνω στους ιδρωμένους ώμους του	367
16. Πρέπει κάτι να τελειώσει	369
17. Βάσανα της προετοιμασίας	371
18. Το κινούμενο νερό	374
19. Λαμπυρίζει	376
20. Γκαγκαούζικες φυλές	380
21. Όλα εκείνα τα φλιτζάνια τσάι	382
22. Το χορτάρι των λιβαδιών	385
23. Οι καμέλιές μου	388
<i>Τελευταία βαθυστόχαστη σκέψη</i>	396

Μαρξ
(Προοίμιο)

1

Όποιος σπέρνει την επιθυμία

«Ο Μαρξ αλλάζει άρδην την κοσμοθεωρία μου» μου δήλωσε το πρωί ο μικρός Παλλιέρ, που συνήθως δε μου απευθύνει ποτέ τον λόγο.

Ο Αντουάν Παλλιέρ, φέρελπις κληρονόμος μιας παλιάς δυναστείας βιομηχάνων, είναι ο γιος ενός από τους οκτώ εργοδότες μου. Τελευταίο ρέψιμο της μεγαλοαστικής επιχειρηματικής τάξης –η οποία αναπαράγεται αποκλειστικά και μόνο με ανεπίληπτους λόξιγκες και χωρίς βιτσιόζικες έξεις–, έλαμπε ωστόσο από χαρά για την ανακάλυψή του και μου την ιστορούσε από ασυνείδητη παρόρμηση, χωρίς καν να του περνάει απ' το μυαλό ότι μπορούσα κάτι να καταλαβαίνω. Τι μπορούν να καταλάβουν οι εργατικές μάζες από το έργο του Μαρξ; Η ανάγνωσή του είναι εξαιρετικά επίπονη, η γλώσσα λόγια, η γραφή δυσνόητη, η θεωρία περίπλοκη.

Κι εκείνη τη στιγμή λίγο έλειψε να προδοθώ βλακωδώς.

«Θα πρέπει να διαβάσετε τη Γερμανική ιδεολογία»* λέω

* Καρλ Μαρξ, Φρ. Έγκελς, *Η γερμανική ιδεολογία*, τόμ. 1, μτφρ. Κ.

σ' αυτόν τον κρετίνο με το γαλαζοπράσινο μοντγκόμερι.

Για να καταλάβει κανείς τον Μαρξ και να καταλάβει γιατί σφάλλει, πρέπει να διαβάσει τη *Γερμανική ιδεολογία*. Είναι το ανθρωπολογικό υπόβαθρο βάσει του οποίου θα οικοδομηθούν όλες οι προτροπές για έναν καινούριο κόσμο και επί του οποίου θα στηριχτεί βιδωμένη μια δεσπόζουσα βεβαιότητα: οι άνθρωποι που αναλίσκονται στο να επιθυμούν καλά θα κάνουν να περιοριστούν στις βασικές ανάγκες τους. Σ' έναν κόσμο όπου η ύβρις της επιθυμίας θα είναι επιτέλους φιμωμένη, θα μπορεί να γεννηθεί μια νέα κοινωνική οργάνωση, καθαρή απ' τους αγώνες, την καταπίεση και τις αποπνικτικές ιεραρχίες.

«Όποιος σπέρνει την επιθυμία θερίζει την καταπίεση» είμαι στα πρόθυρα να μουρμουρίσω, λες και με άκουγε μόνο ο γάτος μου.

Αλλά ο Αντουάν Παλλιέρ, που το αποκρουστικό και μωρουδίστικο μουστάκι του δε θυμίζει σε τίποτα αιλουροειδές, με κοιτάζει, απορημένος με τα αλλόκοτα λόγια μου. Όπως πάντα, μ' έσωσε η ανικανότητα που έχουν οι άνθρωποι να πιστέψουν κάτι που τινάζει στον αέρα τα θεμέλια των μικρονοϊκών συνηθειών τους. Μια θυρωρός δε διαβάζει τη *Γερμανική ιδεολογία* και, συνεπώς, θα ήταν απολύτως ανίκανη να παραθέσει την ενδέκατη θέση για τον Φόουερμπαχ.*

Φιλίνης, Gutenberg, Αθήνα 1997, τόμ. 2, μτφρ. Γ. Κρητικός, Κ. Φιλίνης, Gutenberg, Αθήνα 2001. (Όλες οι σημειώσεις είναι της μεταφράστριας.)

* Οι έντεκα «Θέσεις για τον Φόουερμπαχ» γράφτηκαν από τον Μαρξ το 1845 ως βάση για τη σύνταξη του πρώτου κεφαλαίου της *Γερμανικής ιδεολογίας*. Δημοσιεύτηκαν πρώτη φορά από τον Έγκελς, το 1888, ως προσθήκη στο έργο του Λουδοβίκος Φόουερμπαχ και το τέλος της κλασικής γερμανικής φιλοσοφίας (μτφρ. Νίκος Ζαχαριά-

Επιπλέον, μια θυρωρός που διαβάζει Μαρξ αλληθωρίζει αναγκαστικά προς την ανατροπή, πουλημένη σε έναν διάβολο ονόματι Γενική Συνομοσπονδία Εργασίας.* Το ενδεχόμενο να διαβάζει Μαρξ για την καλλιέργεια του πνεύματός της είναι μια αήθης απρέπεια που κανείς αστός δε διανοείται.

«Την καλημέρα μου στη μαμά σας» μουρμουρίζω κλείνοντάς του την πόρτα στα μούτρα και ελπίζοντας ότι η παραφωνία των δυο φράσεων θα καλυφθεί πλήρως από τη δύναμη χιλιόχρονων προκαταλήψεων.

δης, Προσκήνιο, Αθήνα 2001). Στην ενδέκατη θέση για τον Φόουερμπαχ, ο Μαρξ προτρέπει τους φιλοσόφους να σταματήσουν να ερμηνεύουν απλώς τον κόσμο, και να προχωρήσουν στην αλλαγή του.

* Πρόκειται για το CGT, το προσκείμενο στο κομμουνιστικό κόμμα της Γαλλίας εργατικό συνδικάτο.

Τα θαύματα της Τέχνης

Με λένε Ρενέ. Είμαι πενήντα τεσσάρων ετών. Εδώ και είκοσι επτά χρόνια είμαι θυρωρός στο 7 της οδού Γκρενέλ, ένα αρχοντικό κτίριο με εσωτερικό κήπο και αυλή, χωρισμένο σε οκτώ υπερπολυτελή διαμερίσματα, όλα κατοικημένα, όλα πελώρια. Είμαι χήρα, κοντή, άσχημη, παχουλή, έχω κότσια στα πόδια και, αν πιστέψουμε κάποια από τη φύση τους δυσάρεστα πρωινά, κακοσμία στην αναπνοή. Δεν έχω κάνει σπουδές, υπήρξα ανέκαθεν φτωχή, διακριτική και ασήμαντη. Ζω μόνη με τον γάτο μου, έναν χοντρό τεμπέλη αρσενικό, που η μόνη του αξιοσημείωτη ιδιαιτερότητα είναι ότι βρομάνε τα πόδια του όταν ενοχλείται. Αυτός όπως κι εγώ δεν κάνουμε καμία προσπάθεια να ενσωματωθούμε στον κύκλο των ομοίων μας. Είμαι σπανίως αξιαγάπητη, αν και πάντα ευγενική, αλλά με ανέχονται παρ' όλα αυτά επειδή ανταποκρίνομαι τέλεια σε αυτό που η κοινωνική δοξασία έχει συμπυκνώσει ως στερεότυπο θυρωρίνας· είμαι, εν ολίγοις, ένα από τα πολλά γρανάζια που κινούν τη μεγάλη οικουμενική ψευδαισθήση, σύμφωνα με την οποία η ζωή έχει ένα νόημα

που μπορεί άνετα να αποκωδικοποιηθεί. Και καθότι είναι κάπου γραμμένο ότι οι θυρωρίνες είναι γριές, άσχημες και στριμμένες, είναι επίσης χαραγμένο με πύρινα γράμματα στο αέτωμα του ίδιου ηλίθιου στερεώματος ότι οι εν λόγω θυρωρίνες έχουν χοντρούς αργόστροφους γάτους που λαγοκοιμούνται όλη μέρα σε μαξιλάρια ντυμένα με μαξιλαροθήκες πλεγμένες με κορσοβέλονο.

Σε κάποιο παρόμοιο κεφάλαιο, λέγεται ότι οι θυρωρίνες βλέπουν άπειρες ώρες τηλεόραση ενόσω οι χοντροί τους γάτοι λαγοκοιμούνται και ότι ο προθάλαμος του κτιρίου οφείλει να μυρίζει βοδινό με λαχανικά, λαχανόσουπα ή φασολάδα με χοιρινό. Έχω την απίστευτη τύχη να είμαι θυρωρός σ' ένα οίκημα υψηλής περιωπής. Μου ήταν τόσο ταπεινωτικό να πρέπει να μαγειρεύω αυτά τα απεχθή φαγητά, ώστε η επέμβαση του κυρίου Ντε Μπρολί, του Συμβούλου Επικρατείας του πρώτου ορόφου, την οποία θα περιέγραφε ασφαλώς στη γυναίκα του ως ευγενική αλλά ακλόνητη και η οποία επέμβαση αποσκοπούσε στο να εκδιώξει από την κοινή μας ζωή τις πληβείες αυτές αποφορές, υπήρξε πελώρια ανακούφιση για μένα, που την έκρυψα όσο καλύτερα μπορούσα υπό το πρόσχημα της αναγκαστικής υπακοής.

Αυτό έγινε πριν από είκοσι επτά χρόνια. Έκτοτε, πηγαίνω κάθε μέρα στον χασάπη για να αγοράσω μια φέτα ζαμπόν ή μοσχαρίσιο συκώτι, που το στριμώχνω στο διχτυωτό ζεμπίλι μου, ανάμεσα στο πακέτο με τα λαζάνια και το μάτσο τα καρότα. Επιδεικνύω αυτάρεσκα τις φτωχικές αυτές προμήθειες σε τρόφιμα και, επειδή είμαι φτωχή σ' ένα σπίτι πλουσίων, φροντίζω να αναδεικνύεται το αξιέπαινο χαρακτηριστικό τους ότι δε μυρίζουν: έτσι δίνω τροφή, ομού και ταυτοχρόνως, στο συμβατικό στερεότυπο και στον γάτο μου,

τον Λεόν, ο οποίος παχαίνει από τα γεύματα που θα έπρεπε να προορίζονται για μένα, και μπουκώνεται θορυβωδώς με αλλαντικά και μακαρόνια με βούτυρο, ενόσω εγώ έχω την άνεση να ικανοποιώ, χωρίς οσφρητικές αναταράξεις και χωρίς κανείς να υποπτευθεί το παραμικρό, τις προσωπικές μου γευστικές προτιμήσεις.

Πιο περίπλοκο υπήρξε το ζήτημα της τηλεόρασης. Την εποχή του μακαρίτη του συζύγου μου, το είχα λύσει ωστόσο, γιατί η επιμονή με την οποία εννοούσε εκείνος να την κοιτάει γλίτωνε εμένα από την αγγαρεία. Στον προθάλαμο του κτιρίου έφταναν θόρυβοι τηλεόρασης κι αυτό αρκούσε για να διαιωνίζει το παιχνίδι της κοινωνικής ιεραρχίας, για το οποίο, όταν πέθανε ο Λυσιέν, χρειάστηκε να σπάσω το κεφάλι μου ώστε να τηρήσω την επίφαση. Ζωντανός, με απάλλασσε από την άκρωτος άδικη υποχρέωση: νεκρός, μου στερούσε την απαιδευσία του, απαραίτητο οχυρό απέναντι στην καχυποψία των άλλων.

Βρήκα τη λύση χάρη σε ένα σύστημα χωρίς κουμπιά.

Ένα ηχείο, συνδεδεμένο με έναν υπέρυθρο μηχανισμό, με ειδοποιούσε στο εξής για τις κινήσεις στον προθάλαμο, καθιστώντας περιττό κάθε κουμπί που θα απαιτούσε να το πατήσουν όποιοι περνούσαν, ώστε εγώ να μπορώ, παρόλο που είμαι σε πολύ μεγάλη απόσταση, να αντιληφθώ την παρουσία τους. Διότι σ' αυτές τις περιπτώσεις, κλείνομαι στο πίσω δωμάτιο, εκεί όπου περνάω τις πιο ευχάριστες ώρες του ελεύθερου χρόνου μου και όπου, προστατευμένη απ' τους θορύβους και τις οσμές που μου επιβάλλει η θέση μου, μπορώ να ζω όπως τραβάει η ψυχή μου χωρίς να στερούμαι τις πληροφορίες, ζωτικής σημασίας για κάθε φρουρό στη σκοπιά: ποιος μπαίνει, ποιος βγαίνει, με ποιον και ποια ώρα.

Έτσι, οι ένοικοι άκουγαν, διασχίζοντας τον προθάλαμο, τους πνιχτούς ήχους από τους οποίους αναγνωρίζεις ότι παίζει τηλεόραση και, από έλλειψη φαντασίας μάλλον παρά από έμπνευση, έφτιαχναν την εικόνα της θυρωρού ξαπλωρωμένης μπροστά στον δέκτη. Εγώ, κλεισμένη στο άντρο μου, δεν άκουγα τίποτα, αλλά ήξερα ότι κάποιος περνούσε. Τότε, από το διπλανό δωμάτιο, μέσα από τον φεγγίτη που βλέπει φάτσα το κλιμακοστάσιο, κρυμμένη πίσω απ' την άσπρη μουσελίνα, ενημερωνόμουν διακριτικά για την ταυτότητα εκείνου που περνούσε.

Η εμφάνιση της βιντεοκασέτας και, αργότερα, του θεϊκού DVD, άλλαξε ακόμη ριζικότερα τα πράγματα προς την κατεύθυνση της ευτυχίας μου. Και επειδή είναι πολύ ασυνήθιστο μια θυρωρός να νιώθει ευφορική διέγερση μπροστά στον *Θάνατο στη Βενετία* και από το θυρωρείο της να βγαίνει η μουσική του Μάλερ, έβαλα χέρι στα χρήματα της συζυγικής αποταμίευσης, που είχαν συγκεντρωθεί με σκληρούς κόπους, και απέκτησα μια δεύτερη τηλεόραση, την οποία εγκατέστησα στην κρυψώνα μου. Κι ενόσω η τηλεόραση του θυρωρείου, εγγυητής της ασφάλειάς μου στην παρανομία, ούρλιαζε, χωρίς να την ακούω, αρλούμπες για ανεγκέφαλους, εγώ εκστασιαζόμουν, με δάκρυα στα μάτια, μπροστά στα θαύματα της Τέχνης.

Βαθυστόχαστη σκέψη Νο 1

*Κυνηγός τ' αστέρια
Καταλήγεις στη γυάλα
Για τα χρυσόψαρα*

Προφανώς, οι ενήλικοι βρίσκουν, κατά καιρούς, τον απαραίτητο χρόνο για να καθίσουν και να στοχαστούν την ολέθρια καταστροφή που είναι η ζωή τους. Τότε θρηνούν και οδύρονται χωρίς να καταλαβαίνουν και, σαν μύγες που κοπανιούνται πάντα στο ίδιο τζάμι, αναστατώνονται, υποφέρουν, μαραζώνουν, παθαίνουν κατάθλιψη και αναρωτιούνται ποιο είναι άραγε το γρανάζι που τους οδήγησε εκεί που δεν ήθελαν να πάνε. Οι πιο ευφυείς το κάνουν μάλιστα ευαγγέλιο: αχ, αυτή η επονείδιστη κενότητα της αστικής ζωής! Υπάρχουν κυνικοί αυτής της κατηγορίας που δειπνούν στο τραπέζι του μπαμπά: «Τι απέγιναν τα όνειρα της νιότης μας;» ρωτάνε με ύφος απομαγεμένο και ικανοποιημένο. «Πέταξαν μακριά και χάθηκαν, και η ζωή είναι σκληρή και αδυσώπητη». Σιχαίνομαι αυτή την κάλπικη διαύγεια της ωριμότητας. Η αλήθεια είναι ότι δε διαφέρουν απ' τους άλλους, πιτσιρίκια και αυτοί που δεν καταλαβαίνουν τι τους έχει συμβεί και παριστάνουν τους σκληρούς άντρες ενώ θέλουν να βάλουν τα κλάματα.

Κι όμως είναι απλό να το καταλάβεις. Το λάθος είναι ότι τα παιδιά πιστεύουν τα λόγια των μεγάλων και έπειτα, όταν μεγαλώσουν, εκδικούνται εξαπατώντας τα δικά τους παιδιά. «Η ζωή έχει ένα νόημα που το κατέχουν οι μεγάλοι» είναι το οικουμενικό ψέμα στο οποίο οι πάντες υποχρεούνται να πιστέψουν. Όταν, στην ενηλικίωση, καταλάβεις ότι αυτό ήταν ψέμα, είναι πια πολύ αργά. Το μυστήριο παραμένει ακέραιο, αλλά όλη η διαθέσιμη ενέργεια έχει προ πολλού σπαταληθεί σε ηλίθιες δραστηριότητες. Το μόνο που απομένει είναι να αναισθητοποιηθείς με όποιον τρόπο μπορείς και, προσπαθώντας να κρύψεις απ' τον εαυτό σου το γεγονός ότι δε βρίσκεις κανένα νόημα στη ζωή σου, εξαπατάς τα δικά σου παιδιά στην προσπάθεια να πειστείς εσύ ο ίδιος για το αντίθετο.

Τα άτομα που συναναστρέφεται η οικογένειά μου έχουν όλα ακολουθήσει τον ίδιο δρόμο: πρώτα μια νεότητα η οποία πασχίζει να κάνει οικονομικά ανταποδοτική την ευφυΐα της, να στύψει σαν λεμόνι το κοίτασμα των σπουδών για να εξασφαλίσει μια θέση περιωπής· κι έπειτα μια ολόκληρη ζωή η οποία διερωτάται με αμήχανη κατάπληξη γιατί τόσες ελπίδες κατέληξαν σε τόσο μάταιη ύπαρξη. Οι άνθρωποι πιστεύουν ότι κυνηγούν τ' αστέρια και καταλήγουν σαν χρυσόψαρα σε μια γυάλα. Αναρωτιέμαι εάν δε θα ήταν πιο απλό να διδάσκονται εξαρχής τα παιδιά ότι η ζωή είναι παράλογη. Αυτό θα αφαιρούσε μερικές καλές στιγμές από την παιδική ηλικία, αλλά θα βοηθούσε τον ενήλικο να κερδίσει σημαντικό χρόνο – χωρίς να λογαριάσουμε ότι θα τον γλίτωνε από ένα τουλάχιστον τραύμα, αυτό της γυάλας.

Εγώ είμαι τώρα δώδεκα χρονών, κατοικώ στο 7 της οδού Γκρενέλ, σ' ένα πολυτελές διαμέρισμα. Οι γονείς μου είναι πλούσιοι, η οικογένειά μου είναι πλούσια και επομένως η αδελφή μου κι εγώ είμαστε δυνητικά πλούσιες. Ο πατέρας μου είναι βουλευτής, έχει διατελέσει υπουργός και σίγουρα θα καταλήξει στον θώκο του

προέδρου της βουλής, οπότε θα αδειάζει την κάβα του μεγάρου Λασσέ. Η μητέρα μου... Ε, να, η μητέρα μου δεν είναι ακριβώς φωστήρας, αλλά είναι σπουδασμένη. Έχει διδακτορικό φιλολογίας. Γράφει αλάνθαστα τις προσκλήσεις της σε δείπνο και μας πρήζει συνεχώς με τις λογοτεχνικές αναφορές της («Κολόμπ, πάψε να παριστάνεις την Γκερμάντ»,* «Κοριτσάκι μου, είσαι μια βέρα Σανσεβέρια»).**

Παρ' όλα αυτά, παρά την τόση εύνοια της τύχης και τα τόσα πλούτη, ξέρω εδώ και πολύ καιρό ότι ο τελικός προορισμός είναι η γυάλα για τα χρυσόψαρα. Πώς το ξέρω; Συμβαίνει να είμαι πολύ ευφυής. Εξαιρετικά ευφυής μάλιστα. Ήδη, αν κοιτάξεις τα παιδιά της ηλικίας μου, υπάρχει άβυσσος. Καθώς δε μου αρέσει καθόλου να με παρατηρούν και επειδή, σε μια οικογένεια όπου η ευφυΐα θεωρείται υπέρτατη αξία, ένα χαρισματικό παιδί δε θα έβρισκε ποτέ ησυχία, προσπαθώ, στο σχολείο, να μετριάσω τις επιδόσεις μου, αλλά ακόμη κι έτσι είμαι πάντα η πρώτη. Θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς ότι είναι εύκολο να παριστάνεις τον φυσιολογικά ευφυή όταν, στα δώδεκά σου, όπως εγώ, έχεις το επίπεδο υποψηφίου εισαγωγής στις ανώτατες σχολές ανθρωπιστικών σπουδών. Ε, λοιπόν, δεν είναι διόλου εύκολο! Πρέπει να κάνεις μεγάλη προσπάθεια για να φαίνεσαι πιο βλάκας απ' όσο πράγματι είσαι. Αλλά από μια άποψη, αυτό με βοηθάει να μην πεθάνω από πλήξη: όλο τον χρόνο που δεν έχω λόγο να τον ξοδεύω για να μαθαίνω και να καταλαβαίνω, τον χρησιμοποιώ για να αντιγράψω το ύφος, τις απαντήσεις, τον τρόπο δουλειάς, τις απορίες και τα λαθάκια των συνηθισμένων καλών μαθητών. Διαβάζω ό,τι γράφει στα μαθηματικά, τη γλώσσα και την ιστορία η Κονστάνς Μπαρέ, η δεύτερη στην τάξη, κι έτσι μαθαίνω

* Μαρσέλ Προυστ, *Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο*.

** Σταντάλ, *Το μοναστήρι της Πάρμας*.

τι πρέπει να κάνω: στη γλώσσα, μια ακολουθία λέξεων με συνοχή, στα μαθηματικά, τη μηχανική αναπαραγωγή πράξεων κενών νοήματος και στην ιστορία, μια διαδοχή γεγονότων που συνδέονται με λογική αλληλουχία. Αλλά και σε σύγκριση με τους ενηλίκους, είμαι πολύ πιο ξύπνια από τους περισσότερους. Έτσι είναι, τι να κάνουμε. Αλλά δεν είμαι ιδιαίτερα περήφανη γι' αυτό, διότι συμβαίνει ερήμην μου. Το σίγουρο είναι πάντως ότι στη γυάλα εγώ δε θα μπω. Πήρα μια απόφαση μετά από πολλή σκέψη. Διότι, ακόμη και για κάποιον τόσο ευφυή όπως εγώ, τόσο προικισμένο για σπουδές, τόσο διαφορετικό από τους άλλους και τόσο ανώτερο από τους περισσότερους, η ζωή είναι ήδη εντελώς προδιαγεγραμμένη· και είναι αξιόδακρυτα θλιβερό το ότι κανείς δε μοιάζει να έχει σκεφτεί το εξής απλό: εάν η ζωή είναι παράλογη, η επιτυχία δεν έχει μεγαλύτερη αξία από την αποτυχία. Είναι απλώς πιο βολική. Αλλά ακόμη κι έτσι, πιστεύω ότι η διαύγεια κάνει την επιτυχία πικρή, ενώ η μετριότητα όλο και σε κάτι ελπίζει.

Πήρα λοιπόν την απόφασή μου. Θα εγκαταλείψω σύντομα την παιδική ηλικία και, παρά τη βεβαιότητά μου ότι η ζωή είναι φάρσα, δε νομίζω ότι θα τα καταφέρω να αντισταθώ ως το τέλος. Κατά βάθος, είμαστε όλοι προγραμματισμένοι να πιστεύουμε σε κάτι που δεν υπάρχει, επειδή είμαστε πλάσματα ζωντανά που δε θέλουν να υποφέρουν. Ξοδεύουμε λοιπόν όλες μας τις δυνάμεις για να πείσουμε τον εαυτό μας ότι υπάρχουν πράγματα που αξίζουν τον κόπο και ότι γι' αυτό η ζωή έχει νόημα. Όσο και αν είμαι λοιπόν πολύ ευφυής, δεν ξέρω για πόσο ακόμη καιρό θα μπορώ να αντιπαλεύω αυτή τη βιολογική τάση. Όταν θα μπω στην κούρσα των ενηλίκων, θα είμαι άραγε ακόμη ικανή να διαχειρίζομαι το αίσθημα του παραλογισμού; Δεν το νομίζω. Γι' αυτό και πήρα την απόφασή μου: στο τέλος αυτής της σχολικής χρονιάς, τη μέρα που θα μπαίνω στα δεκατρία, στις 16 Ιουνίου, θα αυτοκτονήσω. Προσοχή, δε λογαριάζω

να το κάνω με φανφάρες, σαν να ήταν πράξη θαρραλέα ή προβοκατόρικη. Έχω, εξάλλου, κάθε συμφέρον να μην υποψιαστεί κανείς τίποτα. Οι ενήλικοι έχουν υστερική σχέση με τον θάνατο, του δίνουν πελώριες διαστάσεις, τον κάνουν ολόκληρο θέμα, ενώ είναι ωστόσο το πιο κοινότοπο γεγονός στον κόσμο. Αυτό που πράγματι με απασχολεί δεν είναι το πράγμα, αλλά το πώς του. Η γιαπωνέζικη πλευρά μου κλείνει προφανώς υπέρ του σεπούκου.* Όταν λέω η γιαπωνέζικη πλευρά μου, εννοώ την αγάπη μου για την Ιαπωνία. Είμαι στην πρώτη γυμνασίου και πήρα, φυσικά, τα γιαπωνέζικα για δεύτερη γλώσσα. Ο καθηγητής ιαπωνικών δεν είναι και ό,τι καλύτερο, μασάει τις λέξεις και ξύνει όλη την ώρα το κεφάλι του με ύφος σασιτισμένο, αλλά υπάρχει ένα εγχειρίδιο που είναι αρκετά καλό, και, από την έναρξη της σχολικής χρονιάς μέχρι τώρα, έχω κάνει μεγάλες προόδους. Ελπίζω ότι, σε μερικούς μήνες, θα μπορώ να διαβάζω τα αγαπημένα μου μάνγκα στο πρωτότυπο. Η μαμά δεν καταλαβαίνει πώς γίνεται ένα κοριτσάκι-τόσο-χαρισματικό-όπως-εσύ να διαβάζει μάνγκα. Δεν μπήκα καν στον κόπο να της εξηγήσω ότι «μάνγκα» σημαίνει απλούστατα «κόμικ» στα γιαπωνέζικα. Πιστεύει ότι μπουκώνομαι με υποκουλούρα και την αφήνω στην πλάνη της. Με δυο λόγια, σε μερικούς μήνες, θα μπορώ ίσως να διαβάσω Τανιγκούτσι** στα γιαπωνέζικα. Αλλά αυτό μας επαναφέρει στο θέμα μας: η ανάγνωση πρέπει οπωσδήποτε να γίνει πριν από τις 16 Ιουνίου, διότι στις 16 Ιουνίου αυτοκτονώ. Αλλά όχι με σεπούκου. Βέβαια θα ήταν ένας τρόπος γεμάτος νόημα και ομορφιά, αλλά... ε, να... δεν έχω διόλου διάθεση να υποφέρω. Στην πραγματικότητα, θα μου ήταν απεχθές να υποφέρω· θεωρώ ότι, όταν παίρνεις την απόφαση να πεθάνεις ακριβώς επειδή εκτιμάς ότι η απόφασή σου εντάσσεται

* Γνωστότερο ως χαρακίρι.

** Jirō Taniguchi (1947-2016): Θεωρείται ο «ποιητής του μάνγκα».

στην τάξη των πραγμάτων, πρέπει να το πράξεις με αβρότητα. Ο θάνατος πρέπει να είναι ένα ντελικάτο πέρασμα, ένα απαλό γλίστρημα προς την ανάπαυση. Υπάρχουν άνθρωποι που αυτοκτονούν πέφτοντας απ' το παράθυρο του τέταρτου ορόφου ή καταπίνοντας χλωρίνη και άλλοι που απαγχονίζονται! Είναι ανόητο! Το βρίσκω μάλιστα αποκρουστικό. Τι άλλο νόημα έχει να πεθάνεις εκτός απ' το να μην υποφέρεις; Εγώ έχω σχεδιάσει προσεκτικά την έξοδό μου: εδώ και έναν χρόνο, παίρνω κάθε μήνα ένα υπνωτικό χάπι από το κουτί που είναι πάνω στο κομοδίνο της μαμάς. Έτσι κι αλλιώς, καταναλώνει τόσα πολλά που δε θα το καταλάβαινε ακόμη κι αν έπαιρνα ένα κάθε μέρα, αλλά αποφάσισα να είμαι πολύ συνετή. Δεν πρέπει ν' αφήνεις τίποτα στην τύχη όταν παίρνεις μια απόφαση που έχει μηδαμινές πιθανότητες να κατανοηθεί. Είναι αφάνταστη η ταχύτητα με την οποία οι άνθρωποι ανατρέπουν τα σχέδια που επιθυμείς διακαώς, εν ονόματι ηλιθιοτήτων του τύπου «το νόημα της ζωής» ή «η αγάπη για τον άνθρωπο». Α, και το άλλο: «η ιερότητα της παιδικής ηλικίας».

Πορεύομαι λοιπόν ήσυχα ήσυχα προς την 16η Ιουνίου και δε νιώθω φόβο. Μόνο κάποια λύπη, ίσως. Αλλά ο κόσμος, έτσι όπως είναι, δεν είναι φτιαγμένος για πριγκίπισσες. Πάντως, αυτό δε σημαίνει ότι, επειδή σχεδιάζω να πεθάνω, πρέπει και να φυτοζωώ σαν λαχανικό ήδη σάπιο. Το ακριβώς αντίθετο μάλιστα. Το σημαντικό δεν είναι ότι πεθαίνουμε ούτε σε ποια ηλικία πεθαίνουμε, αλλά τι ακριβώς κάνουμε τη στιγμή που πεθαίνουμε. Στον Τανιγκούτσι, οι ήρωες πεθαίνουν σκαρφαλώνοντας στο Έβερεστ. Όπως δεν έχω καμιά πιθανότητα να δοκιμάσω να ανέβω στο Κ2* ή στις κορυφές

* Το Κ2 έχει υψόμετρο 8.611 μέτρα. Είναι η ψηλότερη κορυφή της οροσειράς Καρακορούμ, στα σύνορα Κίνας, Ινδίας και Πακιστάν, και η δεύτερη ψηλότερη κορυφή του κόσμου.

του Ιούρα* πριν από τις 16 του προσεχούς Ιουνίου, το δικό μου Έβερεστ είναι πνευματική αξίωση. Έχω βάλει στόχο να κάνω τις περισσότερες δυνατές βαθυστόχαστες σκέψεις και να τις καταγράψω σ' αυτό το τετράδιο· αν τίποτα δεν έχει νόημα, τουλάχιστον ας κάνει μια προσπάθεια το πνεύμα, σωστά; Αλλά καθώς έχω μια σημαντική γιαπωνέζικη πλευρά, πρόσθεσα έναν δεσμευτικό όρο: η βαθυστόχαστη σκέψη πρέπει να διατυπώνεται αρχικά με μορφή μικρού ποιήματος αλλά γιαπωνέζικα, δηλαδή με μορφή χαϊκού (τρεις στίχοι) ή τάνκα (πέντε στίχοι).

Το αγαπημένο μου χαϊκού είναι του Μπασό.**

*Ψαράδικο καλύβι
Με τις γαρίδες ανακατεμένοι
Γρύλοι!*

Αυτό, όχι, δεν είναι γυάλα για χρυσόψαρα, αυτό είναι ποίηση! Αλλά στον κόσμο που ζω, υπάρχει λιγότερη ποίηση απ' ό,τι στο καλύβι γιαπωνέζου ψαρά. Το βρίσκετε εσείς φυσιολογικό να ζουν τέσσερις άνθρωποι σε τετρακόσια τετραγωνικά μέτρα όταν πλήθος άλλοι, ίσως ανάμεσά τους και καταραμένοι ποιητές, δεν έχουν καν ευηρεπή κατοικία και στοιβάζονται δεκαπέντε δεκαπέντε σε είκοσι τετραγωνικά; Όταν ακούσαμε το καλοκαίρι στις ειδήσεις ότι κάποιοι Αφρικανοί είχαν πεθάνει επειδή είχε πιάσει φωτιά το κλιμακοστάσιο της ρυπαρής πολυκατοικίας τους, μου μπήκε στο μυαλό μια ιδέα.

* Η οροσειρά του Ιούρα εκτείνεται στη Γαλλία, την Ελβετία και τη Γερμανία. Η ψηλότερη κορυφή της φτάνει τα 1.720 μέτρα.

** Ο Ιάπωνας ποιητής Ματσούο Μπασό (1644-1694) θεωρείται ο βασικός αναμορφωτής του χαϊκού, ο οποίος, από κωμικό και σατιρικό τρίστιχο, το ανήγαγε σε υψηλή λογοτεχνική δημιουργία.

Αυτοί οι άνθρωποι τη γυάλα για τα χρυσόψαρα την έχουν όλη μέρα κάτω απ' τη μύτη τους και δεν μπορούν να της ξεφύγουν αραδιάζοντας παραμύθια. Αλλά οι γονείς μου και η Κολόμπ φαντασιώνονται ότι κολυμπούν στον ωκεανό επειδή ζουν στα τετρακόσια τετραγωνικά τους, φορτωμένα τίγκα με έπιπλα και πίνακες.

Στις 16 Ιουνίου, λοιπόν, λογαριάζω να φρεσκάρω λιγάκι την ατροφική μνήμη τους: θα βάλω φωτιά στο διαμέρισμα (με τα προσανάμματα του μπάρμπεκιου). Προσοχή, δεν είμαι εγκληματίας, θα το κάνω όταν δε θα υπάρχει στο σπίτι κανείς (η 16η Ιουνίου πέφτει Σάββατο και Σάββατο απόγευμα η Κολόμπ πάει στο σπίτι του Τιμπέρ, η μαμά στη γιόγκα, ο μπαμπάς στη λέσχη του κι εγώ μένω εδώ), θα φυγαδεύσω τις γάτες απ' το παράθυρο και θα ειδοποιήσω τους πυροσβέστες αρκετά νωρίς ώστε να μην υπάρξουν θύματα. Ύστερα, θα πάω με την ψυχία μου να κοιμηθώ στις γιαγιάς με τα υπνωτικά μου.

Χωρίς διαμέρισμα και χωρίς κόρη, ίσως σκεφτούνε τους νεκρούς Αφρικανούς, σωστά;

Καμέλιες

1

Μια αριστοκράτισσα

Τρίτη και Πέμπτη, η Μανουέλα, η μοναδική μου φίλη, παίρνει το τσάι της μαζί μου στο θυρωρείο. Η Μανουέλα είναι μια απλή γυναίκα που είκοσι χρόνια σπαταλημένα στο κυνήγι της σκόνης στα σπίτια των άλλων δεν της αφαίρεσαν τίποτα από τη φινέτσα της. Το κυνήγι της σκόνης είναι, κατά τα λοιπά, μια σύντημη πολύ σεμνοπρεπής. Αλλά στα σπίτια των πλουσίων, τα πράγματα δε λέγονται με το όνομά τους.

«Αδειάζω κάδους γεμάτους σερβιέτες περιόδου» μου λέει με τη γλυκιά και συριστική προφορά της, «μαζεύω το ξερατό του σκύλου, καθαρίζω το κλουβί των πουλιών –ποιος θα το πίστευε ότι τόσο μικροσκοπικά ζώακια κάνουν τόσα κακά–, τρίβω τις λεκάνες της τουαλέτας. Οπότε η σκόνη, σιγά το πρόβλημα!»

Άρα πρέπει να φανταστούμε ότι, όταν η Μανουέλα κατεβαίνει στο σπίτι μου, στις τέσσερις το απόγευμα, την Τρίτη από τους Αρτένς, την Πέμπτη από τους ντε Μπρολί, έχει προηγουμένως γυαλίσει, με το ειδικό βαμβακερό πανί, επιχρυσωμένες λεκάνες τουαλέτας, οι οποίες, παρ' όλη την

επιχρύσωση, είναι το ίδιο βρόμικες και δύσοσμες με όλες τις χέστρες του κόσμου, επειδή, εάν υπάρχει πράγματι κάτι που, θέλοντας και μη, οι πλούσιοι μοιράζονται με τους φτωχούς, αυτό είναι τα εμετικά έντερα που βρίσκουν πάντα κάπου να ξεφορτωθούν το δυσώδες περιεχόμενό τους.

Μπορούμε λοιπόν να υποκλιθούμε στη Μανουέλα. Παρόλο που θυσιάζεται στον βωμό ενός κόσμου όπου τα αγάριστα καθήκοντα προορίζονται μόνο για ορισμένους ενώ άλλοι κλείνουν τη μύτη τους χωρίς να κάνουν τίποτα, δεν απαρνιέται ωστόσο μια κλίση προς την εκλεπτυσμένη αισθητική που υπερβαίνει κατά πολύ τις επιχρυσώσεις, ιδίως εκείνες των ειδών υγιεινής.

«Για να φας έστω κι ένα καρύδι πρέπει να στρώσεις τραπεζομάντιλο» λέει η Μανουέλα ξετρυπώνοντας απ' το παλιό της ταγάρι ένα στενόμακρο καλαθάκι από ανοιχτόχρωμο ξύλο, απ' όπου προεξέχουν σπείρες βαθυκόκκινου μεταξόχαρτου και τραγανά μπισκότα αμυγδάλου, προσεκτικά τοποθετημένα σ' αυτή την κοσμηματοθήκη. Ετοιμάζω καφέ που δε θα τον πιούμε, αλλά που οι αναθυμιάσεις του μας ξετρελαίνουν και τις δυο, και σιγοπίνουμε σιωπηλές ένα φλιτζάνι πράσινο τσάι τραγανίζοντας τα μπισκότα μας.

Για τους ίδιους λόγους που εγώ αποτελώ συνεχή προδοσία του αρχέτυπου μου, η Μανουέλα είναι, χωρίς να το ξέρει, επίορκη απέναντι στο αρχέτυπο της Πορτογαλίδας καθαρίστριας. Διότι το κορίτσι από το Φάρο, που γεννήθηκε κάτω από μια συκιά μετά από επτά και πριν από έξι άλλα παιδιά, που το έστειλαν νωρίς νωρίς στα χωράφια και εξίσου γρήγορα το πάντρεψαν με έναν χτίστη, ο οποίος σύντομα ξενιτεύτηκε, που γέννησε τέσσερα παιδιά, Γαλλάκια κατά το δίκαιο του εδάφους αλλά Πορτογαλικά με την κοινωνική

οπτική, το κορίτσι λοιπόν από το Φάρο, συμπεριλαμβανομένων των μαύρων καλτσών για τους κίρσους και της μαντίλας στο κεφάλι, είναι μια αριστοκράτισσα, αυθεντική, μεγάλη, του είδους που δεν επιδέχεται καμία αμφισβήτηση επειδή έχει αποθέσει τα διάσημα στην ίδια την καρδιά της, περιφρονώντας ετικέτες και τίτλους ευγενείας. Τι είναι η αριστοκράτισσα; Είναι μια γυναίκα που η χυδαιότητα δεν την αγγίζει παρόλο που την κυκλώνει.

Χυδαιότητα των πεθερικών της, την Κυριακή, όπου πνίγουν με ξεδιάντροπα χαχανητά τον πόνο να έχουν γεννηθεί αδύναμοι και χωρίς μέλλον· χυδαιότητα ενός περιγυρου σημαδεμένου από μια θλίψη τόσο άχρωμη και μονότονη όσο και οι λάμπες νέον του εργοστασίου όπου οι άνθρωποι έρχονται κάθε πρωί σαν να κατέρχονται στην κόλαση χυδαιότητα των αφεντικών της που όλα τους τα πλούτη δεν κατορθώνουν να κρύψουν τη χαμέρπειά τους και που της απευθύνονται σαν να μιλούσαν σε ψωριάριχο σκυλί. Αν όμως βλέπατε τη Μανουέλα να μου προσφέρει, σαν να ήμουν βασίλισσα, τους καρπούς των επιδόσεων της στη ζαχαροπλαστική, θα συλλαμβάνατε το μέγεθος της χάρης που διαθέτει αυτή η γυναίκα. Ναι ναι, σαν να ήμουν βασίλισσα. Όταν εμφανίζεται η Μανουέλα, το θυρωρείο μου μεταμορφώνεται σε παλάτι και τα ταπεινά μας μεζεδάκια σε αυτοκρατορικά γεύματα. Όπως ο παραμυθιάς μεταμορφώνει τη ζωή σε αστραφτερό ποτάμι που μέσα του χάνονται ο πόνος και η θλίψη, έτσι και η Μανουέλα μεταμορφώνει την ύπαρξή μας σε ενθουσιώδη και εύθυμη εποποιία.

«Ο μικρός Παλλιέρ μου είπε καλημέρα στη σκάλα» λέει ξαφνικά σπάζοντας τη σιωπή.

Γρυλίζω περιφρονητικά.

«Διαβάξει Μαρξ» λέω ανασηκώνοντας τους ώμους μου.

«Μαρξ;» ρωτάει προφέροντας το «ξ» σαν «χ», ένα «χ» λίγο υγρό που έχει τη γοητεία ξάστερων ουρανών.

«Είναι ο πατέρας του κομμουνισμού» απαντώ.

Η Μανουέλα εκπέμπει έναν απαξιωτικό ήχο.

«Η πολιτική» μου λέει. «Παιχνιδάκι των πλουσιόπαιδων, που δεν το δανείζουν σε κανέναν».

Σκέφτεται μια στιγμή, σουφρώνοντας τα φρύδια της.

«Δεν είναι το είδος του βιβλίου που συνηθίζουν» λέει.

Τα εικονογραφημένα περιοδικά που οι νεαροί κρύβουν κάτω απ' το στρώμα τους δεν ξεφεύγουν από την παρατηρητικότητα της Μανουέλας, και ο μικρός Παλλιέρ φαίνεται ότι ένα διάστημα έκανε συστηματική, αν και επιλεκτική, κατανάλωση, όπως μαρτυρούσε μια ταλαιπωρημένη από τη χρήση σελίδα με τον εύγλωττο τίτλο: οι ακόλαστες μαρκησίες.

Γελούσαμε και συνεχίζαμε για λίγο ακόμη την κουβέντα μας περί ανέμων και υδάτων, στη γαλήνια ατμόσφαιρα που δημιουργούν οι παλιές φιλίες. Αυτές οι στιγμές είναι για μένα πολύτιμες και η ψυχή μου σφίγγεται όταν σκέφτομαι τη μέρα που η Μανουέλα θα πραγματοποιήσει το όνειρό της και θα γυρίσει για πάντα στην πατρίδα, αφήνοντάς με εδώ, μόνη και γερασμένη, χωρίς φίλη να με μεταμορφώνει, δυο φορές τη βδομάδα, σε κρυμμένη απ' τον κόσμο βασίλισσα. Αναρωτιέμαι επίσης με μια ακαθόριστη ανησυχία τι θα συμβεί όταν η μόνη φίλη που είχα ποτέ, η μόνη που ξέρει τα πάντα χωρίς ποτέ να έχει ρωτήσει τίποτα, θα αφήσει πίσω της μια γυναίκα παραγνωρισμένη από όλους και, με αυτή την εγκατάλειψη, θα την τυλίξει σ' ένα σάβανο λήθης.

Βήματα ακούγονται στην είσοδο, έπειτα ακούμε καθαρά τον σιβυλλικό ήχο που κάνει το χέρι του άντρα στο κουμπί, που

καλεί το ασανσέρ, ένα παλιό ασανσέρ με μαύρο κιγκλίδωμα και πόρτες που ανοιγοκλείνουν σπρώχνοντας, επενδυμένο με ύφασμα και ξύλο, στο οποίο, αν περίσσευε χώρος, θα έβαζαν άλλοτε έναν γκρουμ. Το ξέρω αυτό το βάδισμα: είναι του Πιέρ Αρτένς, του κριτικού γαστρονομίας από τον τέταρτο, ενός ολιγάρχη του αισχίστου είδους που, από το πώς ζαρώνει τα μάτια του όταν στέκεται στο κατώφλι του θυρωρείου μου, πρέπει να σκέφτεται ότι ζω σε μια σκοτεινή σπηλιά, παρόλο που αυτό που βλέπει του δείχνει το αντίθετο.

Ε, ναι, τις έχω διαβάσει τις περίφημες κριτικές του.

«Δεν καταλαβαίνω τίποτα» μου είπε η Μανουέλα, για την οποία ένα καλό ψητό είναι ένα καλό ψητό, τελεία και παύλα.

Δεν υπάρχει τίποτα να καταλάβεις. Είναι πολύ κρίμα να βλέπεις μια τέτοια πένα να χαραμίζεται από τυφλότητα. Το να γράφει σελίδες εκθαμβωτικής αφήγησης για μια ντομάτα –διότι ο Πιέρ Αρτένς γράφει τις κριτικές του όπως διηγούμαστε μια ιστορία, και αυτό και μόνο θα έπρεπε να τον έχει κάνει μεγαλοφυΐα–, χωρίς ποτέ να βλέπει ή να καταλαβαίνει την ντομάτα, είναι οικτρό κατόρθωμα. Πώς γίνεται να είναι τόσο προικισμένος και τόσο τυφλός μπροστά στα πράγματα; αναρωτήθηκα συχνά βλέποντάς τον να περνάει από μπροστά μου με τη μεγάλη, υπεροπτική του μύτη. Λοιπόν φαίνεται ότι γίνεται. Ορισμένοι άνθρωποι είναι ανίκανοι να συλλάβουν, στο αντικείμενο της ενατένισής τους, την ουσία που συνιστά την εσώτερη ζωή και πνοή τους, και περνούν μια ολόκληρη ζωή φλυαρώντας ακατάσχετα για τους ανθρώπους σαν να πρόκειται για μαριονέτες, και για τα πράγματα σαν να μην έχουν ίχνος ψυχής και να συνοφίζονται σε ό,τι μπορεί να ειπωθεί γι' αυτά, ανάλογα με τις υποκειμενικές εμπνεύσεις.

Σαν από διαβολική σύμπτωση, τα βήματα πυκνώνουν ξαφνικά προς τα εδώ, και ο Αρτένς χτυπάει το κουδούνι του θυρωρείου. Σηκώνομαι φροντίζοντας να σέρνω τα πόδια μου, χωμένα σε παντόφλες τόσο ταιριαστές με το συμβατικό στερεότυπο ώστε μόνο η σύμπραξη της μπαγκέτας και του σκούφου μπορεί να τις ανταγωνιστεί. Με την τακτική μου ξέρω ότι εξαγριώνω τον Αφέντη, ζωντανή ωδή στην ανυπομονησία των μεγάλων αρπακτικών, κι αυτό δεν είναι άσχετο με την επιμελή προσπάθεια που καταβάλλω να μισανοίξω αργά αργά την πόρτα βγάζοντας απ' το άνοιγμα μια μύτη καχύποπτη που ελπίζω να είναι κόκκινη και γυαλιστερή.

«Περιμένω ένα δέμα με κούριερ» μου λέει, με ζαρωμένα μάτια και σφιγμένα ρουθούνια. «Μόλις έρθει, θα μπορούσατε να μου το φέρετε αμέσως;»

Σήμερα το απόγευμα, ο κύριος Αρτένς φοράει μια φουσκωτή γραβάτα* με βούλες που αιωρείται γύρω από τον αριστοκρατικό λαιμό του και δεν του πάει καθόλου, διότι η πλούσια λιονταρίσια χαίτη του και η αιθέρια πτύχωση του μεταξωτού υφάσματος σχηματίζουν, κι οι δυο μαζί, ένα είδος αέρινης φουστίτσας μπαλαρίνας, με αποτέλεσμα να χάνεται η αρρενωπότητα για την οποία, κατά το έθος, ο ανήρ επαίρεται. Κι έπειτα, διάβολε, αυτή η φουσκωτή γραβάτα μου φέρνει κάτι στον νου. Το θυμήθηκα και παραλίγο να χαμογελάσω. Στο *Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο*, έργο ενός κάποιου Μαρσέλ, άλλου διάσημου θυρωρού, ο Λεγκραντέν είναι ένας σνομπ, διχασμένος ανάμεσα σε δυο κόσμους, αυτόν που συναναστρέφεται και εκείνον στον οποίο ήθελε να

* Για τον όρο «lavalier» υιοθετώ τη μετάφραση του Παύλου Ζάννα στο *Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο* («Από τη μεριά του Σουάν», σ. 115, και «Η μεριά του Γκερμάντ», σ. 129).

εισχωρήσει, ένας παθιασμένος σνομπ που η φουσκωτή γραβάτα του εκφράζει τις πλέον μύχιες διακυμάνσεις του: από την ελπίδα στην πικρία και από τη δουλοπρέπεια στην υπεροψία. Έτσι, λοιπόν, στην πλατεία του Κομπραί, μην έχοντας καμία διάθεση να χαιρετήσει τους γονείς του αφηγητή με τους οποίους έπρεπε αναγκαστικά να διασταυρωθεί, αναθέτει στη φουσκωτή γραβάτα του, αφήνοντάς τη να πετάει στον άνεμο, να σηματοδοτήσει μια μελαγχολική διάθεση που απαλλάσσει από τις συνηθισμένες χαιρετούρες.

Ο Πιέρ Αρτένς, που ξέρει τον Προυστ, αλλά δεν του έχει εμπνεύσει καμιά ιδιαίτερη συγκατάβαση απέναντι στους θυρωρούς, καθαρίζει ξεροβήχοντας τον λαιμό του με ανυπομονησία.

Θυμίζω την ερώτησή του:

«Θα μπορούσατε να μου το φέρετε αμέσως (το πακέτο που θα έρθει με κούριερ – τα δέματα των πλουσιών δεν παίρνουν, βλέπεις, τη συνηθισμένη ταχυδρομική οδό);»

«Ναι» λέω, σπάζοντας όλα τα ρεκόρ βραχυλογίας, παίρνοντας θάρρος από τη δική του και από την απουσία ενός σας παρακαλώ, την οποία η ερωτηματική και δυνητική διατύπωση δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να δικαιολογήσει πλήρως.

«Είναι εξαιρετικά εύθραυστο» προσθέτει, «προσέξτε, σας παρακαλώ».

Η κλίση της προστακτικής και του «σας παρακαλώ» δεν έχει, ούτε και αυτή, την ευτυχία να μου αρέσει, κυρίως διότι ο Πιέρ Αρτένς με θεωρεί ανίκανη για τέτοιες λεπτές συντακτικές διακρίσεις που τις χρησιμοποιεί απλώς για το κέφι του κι όχι επειδή έχει την ευγένεια να υποθέσει ότι μπορεί να είχα νιώσει προσβεβλημένη. Συμβαίνει να αγγίζεις

τον πάτο του κοινωνικού βούρκου όταν ακούς, απ' τον ήχο της φωνής ενός πλούσιου, ότι απευθύνεται μόνο στον εαυτό του και, μολονότι οι λέξεις που προφέρει έχουν, από τεχνική άποψη, προορισμό εσένα, εκείνος δε διανοείται καν ότι είσαι σε θέση να τις καταλάβεις.

«Εύθραυστο είπατε;» ρωτάω λοιπόν με τόνο ελάχιστα υποχρεωτικό.

Αναστενάζει επιδεικτικά και διακρίνω στο χνότο του μια ελαφρότατη μυρωδιά πιπερόριζας.

«Πρόκειται για ένα βιβλίο αρχέτυπο» μου λέει και καρφώνει στα μάτια μου, που προσπαθώ να τα κρατήσω ανέκφραστα, το αυτάρεσκο βλέμμα μεγάλου φεουδάρχη.

«Λοιπόν να το χαιρέσετε» λέω παίρνοντας ύφος αηδισμένο. «Θα σας το φέρω μόλις έρθει αυτός απ' το κούριερ».

Και του κλείνω την πόρτα στα μούτρα.

Η προοπτική ότι ο Πιέρ Αρτένς θα περιγράφει απόψε στο τραπέζι, δήθεν χαριτολογώντας, την αγανάκτηση της θυρωρού του, επειδή μίλησε μπροστά της για ένα βιβλίο αρχέτυπο και εκείνη ασφαλώς το εξέλαβε ως κάτι άσεμνο, με χαροποιεί αφάνταστα.

Μόνο ο Θεός θα ξέρει ποιος απ' τους δυο μας ταπεινώνεται περισσότερο.